

NGUYỄN NHƯ BÀ

Sao cũng được, miễn là Em

Thật khó trả lời: Thế nào là thi nhân? Thế nào là thơ? Đông phương và Tây phương xưa nay quá nhiều định nghĩa về nó. Còn tôi thì sao cũng được, miễn là em có mặt bên tôi dạt dào tình cảm. Em và tôi cùng một liên tưởng.

Tình cảm là những rung cảm của tâm hồn con người trước những cảnh vật bên ngoài và nỗi lòng bị cuốn hút không dừng bởi cảnh vật ấy. Đó là một buổi sáng đầy sương ngời bên tách cà phê trong một cái quán mà mình thích. Một buổi chiều êm ả trên cánh đồng quê xanh mát, dòng sông lững lờ, mây trời chậm chậm, gió hiu hiu, mảnh trăng non cuối trời hay chiếc lá vàng rơi... Tất cả đều là những hiện tượng tự nhiên. Nhưng khi thi nhân xuất hiện giữa cõi đời này thì nhịp điệu của thiên nhiên trở nên gần gũi với con người.

Trước những tình huống của cảnh đời, màu sắc của đất trời, ai mà không có mối tình, mối cảm và ước mơ cho mình hạnh phúc tràn đầy... Thúy Kiều cùng hai em đi hội Đạp thanh, cảnh vật có tâm trạng chưa? Nhưng lúc về, cảnh vật đã vương mắc tâm trạng con người, nó trở nên biết băng khuâng, nhịp cầu không chỉ nhỏ nhỏ mà còn có tư liễu buông màn:

*Dưới dòng nước chảy trong veo
Bên cầu tư liễu buông màn thướt tha.*

Nàng Kiều sau lần gặp Kim Trọng, về đến nhà cả hai đều thơ thẩn vào ra thương nhớ lạ lùng. Nhân một hôm, cả nhà Vương Ông đi ăn giỗ ở bên ngoài, Kiều ở nhà không đi, sang thăm Kim Trọng, một lát rồi quay về nhà không thấy ai cả, nàng liền trở lại gặp người yêu. Lúc đó, Kim Trọng đang gục đầu mơ màng, nhìn lên thấy giai nhân đến, chàng ngỡ là mình đang mơ chẳng? Kiều liền lên tiếng:

*Bây giờ rõ mặt đôi ta
Biết đâu rồi nữa chẳng là chiêm bao?*

Đôi ta là Kim Kiều đang ở bên nhau, nói chuyện với nhau. Nhưng khi ở lầu Ngưng Bích, đôi ta có phải mình với mặt trăng hay chính mình?

Mảnh non xa, tấm trăng gần ở chung.

Trăng mỗi tháng đi qua một lần trên mặt đất này. Trăng lung linh, vàng vạc giữa trời, trăng lưỡi liềm hay lá lúa, chẳng có gì khác nhau, vẫn là trăng của thiên nhiên. Chỉ có thi nhân là người giàu mơ mộng, giàu liên tưởng:

Em như trăng chẳng dừng lại bao giờ.

Thi nhân là người đa sầu đa cảm nên trăng bịn rịn, người chinh phụ tự thấy lòng mình là bóng trăng theo dõi bước chân của người chồng trên vạn dặm “Lòng thiếp tựa bóng trăng theo dõi” (Chinh phụ ngâm). Để không còn xa xôi nữa, trở về với hoàn cảnh bớt cô đơn, bớt sầu tư, đan díu yêu thương mà không ủy mị, tấm lòng cứng rắn hơn, con người và cảnh vật có đồng cảm với nhau không? Vàng trăng đã chia sẻ với nỗi niềm của thi nhân:

*Không gian dày đặc toàn trăng cả
Tôi cũng trăng và nàng cũng trăng.*

(Hàn Mạc Tử)

Đó là mơ mộng, tưởng tượng nhưng không xa rời thực tế. Tâm trạng riêng của thi nhân nhưng cũng là tâm trạng chung của những người khát khao giao cảm với đời, như Xuân Diệu “Trăng vú mộng muôn đời thi sĩ” và trăng như một bà hoàng lộng lẫy:

*Chớ đạp hôn em trăng từ viễn xứ
Đi khoan thai lên ngự đỉnh trời tròn.*

(Xuân Diệu)

Cảm xúc của thi nhân gieo vào cảnh vật là thế, cũng vui buồn, khổ đau, cũng an nhiên tự tại... Chúng hiện hữu với ý tưởng huyền ảo của thi nhân giữa cõi đời này. Một Văn thi sĩ “Ngồi hát với một đám mây” và bất gặp ở đây phong thái “thản nhiên mây trắng” trời xanh rồi chợt nhận ra cái lẽ vô thường của sự vật “tôi bờ và trôi” trong vô định. Trong dòng trôi mãi ấy, cảm nghiệm ý nghĩa của dòng đời, con người không nên hệ lụy mà nương tựa nhau bày tỏ niềm tin yêu “Đất nhau vào một mơ hồ trong veo”. Câu thơ có chiều sâu triết lý không? Sự sống muôn

màu muôn vẻ nhưng nó vốn không ưu phiền, vì sự đời ấy thôi. Do vậy, thi nhân muốn bày tỏ chân thiện mỹ với nhân gian mà phải chọn con đường đầy chông gai thử thách. Nếu không thật nhiều cố gắng, không thể vượt qua và tới đích được, mà kỳ thực:

Không ai nhất nhánh tận cùng.

Theo triết học Phương Đông, nguồn gốc của sự vật bắt đầu từ hỗn mang tới thái cực rồi mới có âm dương, âm dương là qui luật tồn sinh của đất trời một cách tự nhiên. Tình yêu trái gái không ngoài qui luật ấy. Trước khi thi nhân ra đời thì loài người đã biết yêu nhau chưa? Trái cấm ngọt ngào ra sao? Lời trong ý, nó nằm im hay thay đổi:

Cỏ non xanh rợn chân trời

Một gian nước biếc chia đôi mây vàng.

Có phải là Bùi thi sĩ cùng viễn tượng với Tố Như tiên sinh tiếp xúc hương màu trần gian mơ màng quan niệm. Vậy thì dễ dàng gì đem biện chứng ra giải đáp: Thơ là gì? Thi nhân là hạng người nào?

Thơ không là của cái vật chất tầm thường. Thi nhân và người đọc đồng điệu đồng thanh đồng cảm với nhau. Thơ là văn bản cảm xúc, là tình cảm riêng tư của thi nhân. Bởi thi nhân phát ngôn giao cảm vô cùng, dâng hiến một thực tại điển hình hóa cô đọng, ban phát sự giàu có của tâm hồn mình cho tha nhân. Thơ là trần gian mơ mộng, là cảm giác đơn độc giữa mênh mông bao la của đất trời, vô cùng của vũ trụ. Thi nhân không chỉ làm cho con người bớt cô đơn mà còn xóa đi phần nào cái khoảng cách giữa con người với cảnh vật, giữa người một phương và kẻ một xứ mà vẫn thương nhớ nhau vô cùng./.

Nguyễn Như Bá
Tháng 01-2015